

PIRMIAUSIA REIKIA RENOVUOTI KIAURIAUSIUS NAMUS

Violeta Grigaliūnaitė

Žurnalas „Veiklos kryptis“

2009/Nr.3 (15)

Biudžetinių organizacijų įsiskolinimas šilumos tiekimo įmonėms už šilumos energiją ir kompensacijas iki 2009 m. balandžio 1 d. siekė 105 mln. Lt. Daugiausia savivaldybės ir valstybės finansuojamos įmonės skolingos bendrovei „Vilniaus energija“ – skola šiai įmonei siekia 40,6 mln. Lt, „Kauno energija“ taip pat nesulaukia beveik 28 mln. Lt. Kitoms Lietuvos šilumos tiekimo įmonėms skolos kiek mažesnės, tačiau laiku nesumokėtos sumos slegia visas. Ekonominė krizė šilumininkams smogė gana skaudžiai būtent dėl tos priežasties, kad išaugo biudžetinių organizacijų skolos. Apie sunkmetį, valstybės politiką daugiabučių gyvenamųjų namų renovacijos klausimais, šilumos ūkio ateities perspektyvas kalbamės su šilumos tiekėjus vienijančios asociacijos prezidentu Vytautu Stasiūnu.

Ekonominė krizė palietė visus, tiek gyventojus, tiek įmones. Ar sunkmečio padarinius pajuto šilumos tiekėjai?

Pajutome ekonominę krizę ir mes. Pirmiausia dėl to, kad biudžetinių organizacijų, finansuojamų iš savivaldybių ir valstybės biudžeto, įsiskolinimai šilumą tiekiančioms įmonėms padidėjo. Tarp gyventojų skolininkų skaičius kol kas neaugo. Didžiąją dalį mūsų vartotojų sudaro būtent gyventojai, 2008 metais šis skaičius siekė net 70 proc., jie daugiausia gyvena daugiabučiuose namuose. Biudžetinės įstaigos sudarė 13, verslo ir pramonės įmonės – 3,6, kiti vartotojai – beveik 14 proc. šilumos vartotojų.

Jeigu šiuos skaičius palyginsime su elektros vartojimu, ten viskas atvirkščiai – gyventojai sudaro tik 20 proc. jos vartotojų. Taip pat skiriasi sumos, kurias gyventojai išleidžia šilumai ir kitoms paslaugoms. Per 2008 m. gyventojai už elektrą sumokėjo 640 mln. Lt, už į namus tiekiamas dujas – 233 mln. Lt, o už šilumos energiją – net apie 2 mlrd. Lt. Turbūt dėl to žmonės taip jautriai reaguoja į mažiausius šilumos kainos pokyčius.

Tačiau lygindami šiuos skaičius neturėtume pamiršti, kad nei elektros, nei dujų, nei geriamojo vandens suvartojimas nepriklauso nuo pastato būklės. Šilumos energijos kainos aukštumas pasiekė ne tik dėl to, kad brangsta iš Rusijos eksportuojamos dujos, bet ir dėl blogos pastatų būklės. Per beveik 20 Nepriklausomybės metų daugiabučių namų renovacija Lietuvoje praktiškai neprasisėdėjo, apšiltintas vos vienas kitas pastatas. Jų gyventojai arba tie, kurie įsikūrė naujai pastatytuose namuose, tiesa, jau pajuto skirtumą. Nuolat apie tai kalbame, kreipiamės į valstybines institucijas, bet neretai išgirstame, kad brangiai už šilumą reikia mokėti tik todėl, kad ji perkama iš centralizuotos šilumos tiekėjų. Mes sakome, kad ne šildymo būdas, o pastato būklė nulemia, kiek reikia mokėti už šildymą.

Kiekvieną mėnesį surenkame duomenis iš visų miestų, kiek šilumos suvartojama, ir matome, kaip skiriasi sumos, kurias turi mokėti gyventojai. Palyginkime: 2009 m. kovo mėnesį Jonažolių g. 13-ame name, Vilniuje, pastatytame 2007 metais, šilumos kainai esant 22,56 cent už kilovatvalandę, 60 kv. m ploto butas mokėjo už šildymą 77 Lt. O štai Arklių g. 16, sename 7 butų name gyvenantys žmonės už tokio pat ploto buto šildymą mokėjo 540 Lt. Šilumos kaina abiem namams vienoda, tačiau mokamos sumos skirtumas susidaro dėl sunaudojamos šilumos energijos kiekio, norint išlaikyti butuose 20 laipsnių šilumą. Jeigu namas sandarus, tos šilumos reikia mažai, o jeigu namas nesandarus – jos suvartojama labai daug.

Šie skaičiai rodo, kad būtina renovuoti senus, kiaurus namus. Apie tai kalbama jau ne vienerius metus. Kodėl iki šiol procesas nėra pajudėjęs?

Priežasčių yra daug, bet pagrindinė priežastis yra ta, kad daugiabutis gyvenamasis namas, kuriame nėra susikūrusi gyventojų bendrija, teisiškai neturi šeimnininko. O bendrijos susikūrusios tik 17 proc. namų. Net 83 proc. daugiabučių namų savininkai yra savivaldybių skirti namo administratoriai, tačiau pastarieji atlieka tik dalines šeimnininko funkcijas – rūpinasi stogu, laiptinių valymu, namo aplinka, šiukšlių išvežimu. Bet administratoriai nėra atsakingi už tai, kiek šilumos suvartoja namas ir

ką jo gyventojai turėtų daryti, kad tos sumos būtų mažesnės. Tad gauname paradoksalią situaciją: šeimininkas yra paskirtas, bet jis neatlieka šeimininko funkcijų. Juk labai daug klausimų namas turi spręsti bendru gyventojų sutarimu, tai liečia ir kokią šilumos, karšto vandens tiekimo būdą rinksis namas, kokia bus šilumos apskaita. Namo šeimininkas turėtų organizuoti gyventojų susirinkimus, teikti informaciją, o administratorius to daryti neprivalo.

Kalbėdami apie vykstančią renovaciją nuolat akcentuojame, kad pirmiausia turėtų būti skiriamas finansavimas renovuoti tiems namams, kurių būklė prasčiausia, kurie sunaudoja daugiausia šilumos energijos. Tačiau paprastai tokie namai neturi sukūrę bendrijų, o namo administratorius neturi teisinio pagrindo gyventojų vardu kreiptis ir gauti finansinę paramą renovacijai.

Naujuose, kokybiškuose daugiabučiuose namuose apšildyti vieną kvadratinį metrą sunaudojama apie 7-11 kWh šilumos energijos. Tarybiniais laikais statytuose stambiaoploščiuose neizoliuotuose namuose suvartojamos energijos kiekis vienam kv. m jau kur kas didesnis – 22-23 kWh. Tačiau pirmiausia reiktų renovuoti net ne šituos namus, nors jų turime didžiąją daugumą. Pirmiausia į finansinę paramą turi pretenduoti tie namai, kuriuose šilumos energijos suvartojimas siekia 30, 40 ar net 50 kWh vienam kv. m. Kaip tik tokių namų gyventojai greičiausia pajus renovacijos naudą, nes jų sąskaitos už šilumą sumažės keturis ar net penkis kartus, tad investicijos atsipirks per kelerius metus. Tokie rezultatai pagerintų ir visuomenės nuomonę apie renovacijos naudą.

Mano manymu, imtis spręsti problemų dėl pastatų būklės ir energijos suvartojimo turėtų savivaldybės, nes jos yra arčiausiai gyventojų. Juk neretai žmogus net nežino, kur kreiptis, kaip ieškoti būdų sumažinti šilumos energijos suvartojimą.

Savivaldybėje turėtų būti skyrius, kuris būtų atsakingas už šilumos suvartojimą, apibendrintų visus duomenis ir teiktų savivaldybių taryboms sprendimus, kad pirmiausia reikia gelbėti tuos namus, kurie kiauiausi ir kurių gyventojai daugiausia moka. Tai jau būtų problemų sprendimo pradžia. Bet kol kas tinkamo atgarsio mūsų pasiūlymai nesulaukia, nors Vyriausybės programoje jau yra punktas apie renovacijos būtinybę. Iki šiol dažniausia girdėdavome, kad didelės sąskaitos už šilumą yra vien brangiai ją parduodančių tiekėjų nuopelnas.

Visoje Lietuvoje yra 450 tūkst. gyvenamųjų namų, iš kurių apie 10 proc. – 38 tūkst., yra daugiabučiai. Juose gyvena net apie 50 proc. visų šalies gyventojų.

Šiluma pastaraisiais metais nuolat brango. Atpigusios gamtinės dujos ir kas mėnesį perskaičiuojamos kainos gyventojams suteikė vilties, kad kainos sumažės. Tačiau jau nuo liepos naikinamas lengvatinis pridėtinės vertės mokesčio (PVM) tarifas centralizuotai šilumai, tad tą sumažėjimą vargu ar pajusime. Ar, Jūsų manymu, panaikinta lengvata praturtins šalies biudžetą?

Valstybė nepraturtės panaikinusi šį lengvatinį PVM. Jeigu vis dėlto ši lengvata bus panaikinta, mūsų manymu, teisingiausia būtų, jeigu dalis šito mokesčio keliautų į fondą, kurio lėšos būtų skirtos namams tvarkyti. Tokiu būdu mokėdami už šildymą sukauptume pinigų renovacijai, kaip kad pirkdami degalus kaupiamė pinigų keliams tvarkyti.

Ar Lietuva išnaudoja turimą alternatyvaus kuro potencialą? Kada pagaliau šiukšlės ne kaupsime sąvartynuose, bet deginsime ir iš to turėsime dar ir naudos – pigios energijos?

Tai labai svarbus klausimas. Neseniai dalyvavome Europos šilumininkų suvažiavime, ten dalyvavo Europos šalių, kurios turi tokias, kaip mūsų centrinio šildymo sistemas, atstovai – Vokietija, Danija, Skandinavijos šalys. Tarkim, Danija yra centralizuotos šilumos tiekimo pasaulyje lyderė. Ši šalis turi labai gerai įrengtas šilumos tiekimo sistemas ir jau šiandien labai daug šilumos gamina kūrendama vietinį kurą, mažindama deginamo iškastinio kuro dalį. Be to, Danijos atstovai yra parengę savo centralizuotos šilumos tiekimo planą iki 2050 metų ir, jeigu šiandien nedidelė šilumos dalis pagaminama deginant dujas, 2050 metais praktiškai visa šiluma bus gaminama kūrenant tik vietinį kurą.

Pažiūrėkime, kokia situacija Lietuvoje: 2008 m. šilumos tiekimo įmonės didžiąją dalį šilumos pagamino kūrendamos labai brangias gamtines dujas, perkamas iš vienintelio šaltinio – Rusijos. Tik apie 18 proc. kuro sudarė vietinis biokuras, nors jo rezervas labai didelis – apie 80 proc. šilumos galima pagaminti kūrenant vietinį kurą. Parengiamieji darbai yra atlikti, numatyti ir patvirtinti visi

projektai, reikia tik pastatyti įrengimus ir galėsime naudoti žymiai daugiau vietinio kuro. Švedijoje jau dabar naudojama 80 proc. vietinio kuro, kai Lietuvoje beveik 80 proc. sudaro dujos. Bet Švedija prie šitos kuro naudojimo struktūros ėjo 30 metų, kasmet vis didindama biokuro dalį.

Esame apskaičiavę, kad, be to mažo kiekio, kurį sukūrename, dar apie 50 proc. biokuro kasmet supūva. Tai mediena, praktiškai nepradėti kūrenti šiaudai, nedeginamos komunalinės atliekos.

Pastarųjų deginimas kelia itin dideles diskusijas Lietuvoje. Europoje yra 420 kogeneracinių jėgainių, kurios per metus sudegina 58,5 mln. tonų komunalinių atliekų, yra išrastos visos technologijos tokiu būdu gaminti šilumos energijai. Lietuvoje viskas kitaip – atliekos čia kaupiamos sąvartynuose, jos teršia pakeles ir pan., o dar žmonės yra klaidinami, raginami priešintis atliekų deginimo gamyklų statyboms. Reiktų žiūrėti racionaliau. Viena tona atliekų, kurias galima sukūrenti, yra lygi 0,2 tonos kuro (naftos ekvivalento). Kūrendama komunalines atliekas valstybė patiria keleriopos naudos: tampa energetiškai saugesnė, nes niekas negali uždaryti sklendės ir nutraukti dujų tiekimo; gauna ekonominę naudą – kuras dvigubai pigesnis, o tuo pačiu pigesnė ir šilumos energija; socialine prasme irgi turima naudos – juk sukurama daugybė naujų darbo vietų; žiūrint ekologiniu aspektu – ne tik nebūtų kaupiamos šiukšlės sąvartynuose, bet ir mažiau išskiriama CO₂ į aplinką. Be to, subalansuojamas eksporto ir importo balansas, tolygiau vystytųsi skirtingi Lietuvos regionai.